

wawakunap ñawinan

Añaskitu

Iskay chunka pusaqniyuq, N° 28, Febrero-2002

Suplemento del Conosur Rawpaqman N° 96

"Wawakunaga llakiypi kawsakuyku"

Kawsayninkuta,
jallp'ankuta jark'aptinku,
runataqa wañurachichkanku

Nuqunqa ukhu q'uti
jallp'amanta kani.
Kawsaynikurayku
sichi sayakuyku"

"Nuqaykuqa Yacuiba-Tarija chiqamanta kayku,
jallp'arayku tata, mamuykuta wañurachichkanku"

Kay

Añaskituykita
ñawirspa, aswanta
yacharisun, Chaparepi
wawakunag
kawsayninmanta.
Qhawakullasunchu?
wawakunapis
t'ukurina
kanman.

Wawakuna: Añaskituman qillqamunku

Milluniqa Central Regional Calientes jap'lypi, norte Ayopaya
Sutly Freddy Mamani
Milluniqa Central Regional Calientes jap'lypi, norte Ayopaya

Qankunapis
apachimuwaychik

Kay jina k'achituta

Añaskitupaq ruwarqaniña, qunqarapasqani apamuyta, chayman phawita rirqusani. ¡Añaskitu suyariwaaaay....!

Milluni Yachay wasimanta wawakuna samapi mikhurichkayku. Milluniqa jaqay Norte Ayopayapi tarikun.

Wiphalanchikmanta yacharinallapuni

Ñawpaq Añaskitupi ñapis qallarinchikña Wiphalamanta parlariyta. Qhawarirqanchik imataq wiphala, ima rimaymantataq llusqin. Kunanri aswanta riqsirinallapuni:

Yuu, qanri wiphalata riqsinkichu, manachu? Nuqaqa yachani qanchis llimp'iyuq kasqanta: yuraq, q'umir, ankas, kulli, puka, churq'illu, q'illu ima.

Riqsinipuni á wiphalataqa. Wawakuna chay qanchik llimp'ita manachu churawaqchik sapa ukman? Qhipanpi kutimuptiy qhawarinapaq khuskamanta

Yuraq	Q'umir	Ankas	Kulli	Puka	Churq'illu	Q'illu

- ➔ Q'illu = Niyta munan sinchi kollpawan runapura qhawanakuna.
- ➔ Churq'illu = Niyta munan kay pachapi kawsaspa uywa jina mirasqanchik.
- ➔ Pukaqa = Kay jalp'a patapi kawsaspa sumaq yachaniyuq kasqanchikta.
- ➔ Kulli = Imaynatataq kawsaynchikta apaykachanamanta usos costumbres, normas comunalesman jina purinapaq, uk runa jinalla kanapaq.
- ➔ Ankas = Janaqpachapi tukuy ima kaq, tata inti, mama killa, ch'askas kay pacha chayman jina purin, khuska kawsanku.
- ➔ Q'umir = Kay jalp'a patapi, jalp'a ukhupi kapuwayninchik, pachamamawan khuska kawsakuyninchik.
- ➔ Yuraq = Yachaniyuq kayninchik, jalp'awan khuska llank'ayninchik, pataman uqharispa ñawpaqman rinan tiyan, aswanta qhipaman wiñachinapaq.

"Unaymantapacha q'arakunaq chakin urapi wiphalanchisqa saruchasqa karqa, kunantaq uqharikapuchkanbik"

Ummm, chay tukuy wiphalamanta qillqasqasta mana yacharqanichu, qankuna tata, mamawan parlarikuychik, paykunatapis wiphalamanta tapuriychiq. Ama qunqaychiqchu, qhipan Añaskitupi aswanta yacharillasunpuni wiphalanchikmanta.

Marizol Apaza chunka watayuq Añaskituman wiphalata siqispa apachikun, jinallataq kay takiyta qillqarimun:

Kay warwa Milluni comunidadmanta, Norte Ayopuya

Perikito, perikito tatan kikin, pataman uraman, ñawpaqman qhipaman

"Kay jinata kawsayku, q'uñi jallp'as chiqapi"

Imaynalla kunpa Atua,
Nuqaqa watiq chayamullanitaq.
Yuyakunkichu? rirqani
wawakunata Chapare q'uñi
jallp'akunapi waturikamuq.
Willarisqayki rikumusqayta.

* Waliqlla Añaskitu,
kaypiqa tarpuypiña
karichkanku. Chapareman
risqankiqa, imatā rikurirqankiri?
Imaynata wawakuna chaypi
kawsakuq qasqankuri?

Ayyy Antuñitu, sinch'i llakisqa
kachkani, jaqay Chapare q'uñi
jallp'apiqa wawakunaqa sinch'i
ñak'ariypi kawsachkanku. Fotosta
urqhuramurqani, llakikunkichō.

Uk lluqallitupis sinchita
parlarisqa ninkuqa, chaytari
rikurirqankichu? fotota urqhurqankichu?
Chaytapis rikurichiwayku ari.

Chaparepiqa coca
laqhita chinkachiya
munachkanku, chay jawa
militaresqa ni pita
respetankuchu, ni kuraqkunata
ni wawakunata. Nuqapis chaypi
kawsakuni ari.

Añaskitu
fotospa apamusqa
nin, lluqallitupis
sumapta parlarisqa
nin. Chaytapis
qhawarisun?

Wawakunaqa kay jinata policias,
soldadospaq chakin urapi kakunku ñak'arinku.
Ima kawsaytaq kayri. Totasninkumantaq balata
kachaykuchkanku. Kay Chiqaaq Sinahota.

"Manaña ni pipaq derecho kanchu"

"Ch'isin paqarin piñallataña mikhuyku"

"Nuqapis wawa jina parlariyta munani. Kay Chaparepiqa mana tata, mamallachu ñak'ariypiqa kanku, wawakunapis mana kawsayta atiykuñachu. Cocata puqechispaqa chay qullqiwan tukuy ima mikhuy kayku, kunan Desarrollo Alternativo nisqawanqa, sapa paqarin, almuerzopi, ch'isin ima piñallataña mikhuyku.

Chantá escuelamanpis manaña riykuchu, militares junt'aykunku. Wawapaqpis manaña derechos kanchu.

Jallp'ata, yakuta, kawsayniykuta jark'apituyku p'isquta jina wañurachiwayku" Nirqa gobiernoman uk waynuchitu.

22 p'unchay, noviembre killapi gobierno ukhuman yaykurqa coca puchiakunawan parlaq. Kay waynuchitu nirqa:

Foto: Olympos

Mamanwan khuska kay uña wawapis cocan, jallp'anrayku purichkan.

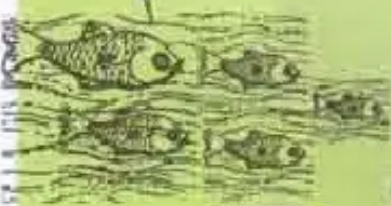

Foto: Olympos

Nuqapis palamanta tukuy imata rikumuni

Kay wawaqa Adalid Rocha, manaña escuelaman riyta atinchi, militares escuelanpi junt'a karichkanku. "Imwantaq, pukllarikuymanri nichkan".

Foto: Olympos

Payqa Chipiririmanta

Q'ala mundapisina runata qhapaqkuna jasut'iykuchkankuqa.

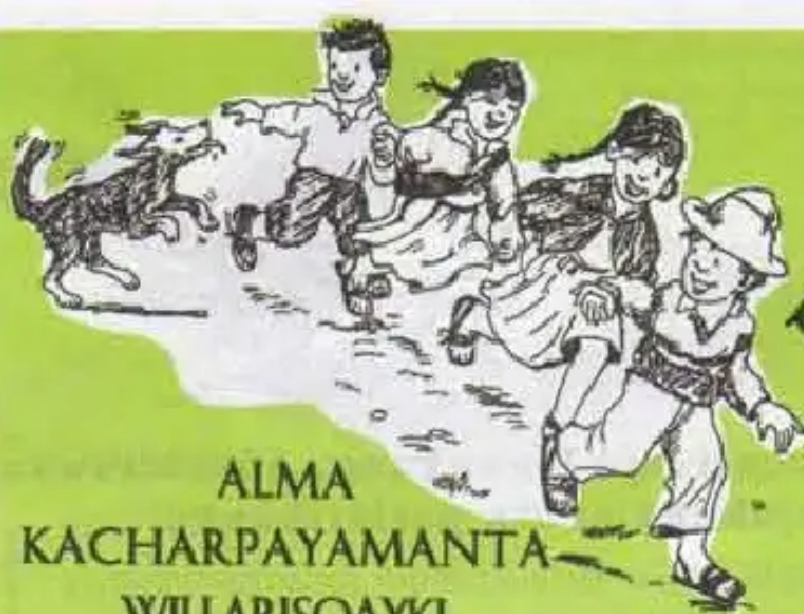

¡..Ima kawsaytaq kayri..!

Chay jina llakiy kawsaypi wawakuna q'uñi jallp'akunapiqa kawsakuchkanku. Yacuiba chiqapipis kikillantaq, jallp'a jowa ñak'arichkanku. Rirqapuni, waq chiqakunatañataq waturikamusaq, chaykamallañaaaaa..!

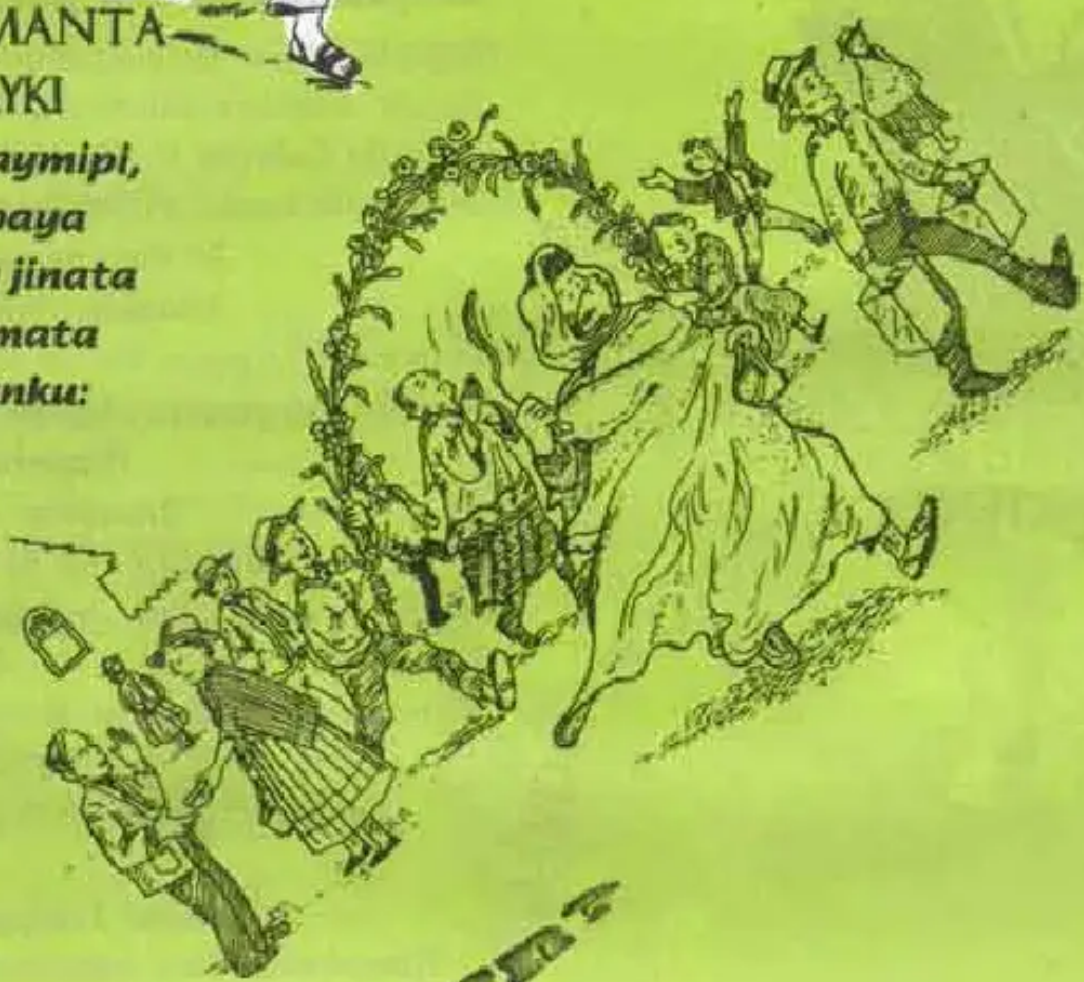
Waq kutikamaaaa!

Pukllarikunaaaaa...

ALMA
KACHARPAYAMANTA
WILLARISQAYKI

*Todos Santos raymipi,
alma kacharpaya
p'unchayqa kay jinata
tatasniyku almata
kacharparipunku:*

JINATAQ KUNANTA

Kay

ruwaysituwa yupayta
yachaqkunapaq. Kay Siqipi tiyan
yupaykuna Ukmanta (1) Tawa chunka
suqfayuqkama (46), qillqanawan tinkuchina
ukmanta (1), iskayman (2), kimsaman (3), tawaman
(4) tukuchinakama. Tukuytawantaq imachá llusinqa
rikurinki, Kunantaq sutinta qillqariy:

Jatunpaq sutini:.....

Juch'uypaq sutin:.....

